

Znaczenie edukacji finansowej i poziom świadomości studentów Uniwersytetu Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie w kontekście zagrożeń wynikających z nieodpowiedzialnych decyzji finansowych

Michał Kocur

student, Uniwersytet Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie

Dariusz Fatuła¹

dr hab., prof. UAFM, Uniwersytet Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie
<https://orcid.org/0000-0002-6704-2585>

Wprowadzenie

Świadomość finansowa oraz umiejętność poruszania się w coraz bardziej skomplikowanym świecie finansów stanowią kluczowe kompetencje warunkujące odpowiedzialne funkcjonowanie jednostki w życiu zawodowym i osobistym. Edukacja finansowa to istotny obszar polityki społecznej, szczególnie ważny w odniesieniu do młodszych konsumentów, którzy dopiero rozpoczynają samodzielne życie ekonomiczne i poznają zasady funkcjonowania rynku finansowego. Obserwując zachowanie

¹ <https://ludzie.nauka.gov.pl/ln/profiles/dariusz.fatula.3lcIfj0Puxy>

młodych ludzi na rynkach finansowych, z uwzględnieniem ostatnich globalnych kryzysów finansowych, można stwierdzić, że znaczenie edukacji finansowej powinno wzrosnąć. Uznaje się ją za warunek stabilnego rozwoju opartego na świadomych decyzjach konsumentów. Odpowiedzialna edukacja finansowa powinna być realizowana od najmłodszych lat, kształtując podstawy zarządzania finansami. Szczególną uwagę warto poświęcić zjawiskom nieprzewidywalnym, które mogą mieć istotny wpływ na decyzje ekonomiczne. W literaturze ekonomicznej określa się je mianem „czarnych łabędzi” i definiuje się jako „przyszłe zdarzenia, których nie jesteśmy w stanie przewidzieć, a potrafią diametralnie zmienić nasze podejście do rzeczywistości”². Przykłady takie jak pandemia COVID-19, czy globalny kryzys finansowy z 2008 r. pokazują, jak kluczowe znaczenie ma umiejętność zarządzania ryzykiem, elastyczność finansowa oraz systematyczne budowanie oszczędności.

Edukacja finansowa powinna zatem uwrażliwiać konsumentów na potrzebę tworzenia oszczędności oraz zarządzania budżetem domowym. Młodzi ludzie, wchodząc w dorosłość, powinni budować fundusz awaryjny oraz planować swoje cele finansowe, co może zabezpieczyć ich przed skutkami codziennych trudności. Jak zauważa Julia Bartosiak, młodzi dorośli w Polsce często są zmuszeni do samodzielnego zdobywania wiedzy z zakresu finansów osobistych, co wiąże się z koniecznością poszukiwania materiałów oraz samodzielnego zrozumienia złożonych pojęć ekonomicznych³.

„Niemał trzech na czterech młodych dorosłych nie czuje się dziś bezpiecznie finansowo” – wynika z badań przeprowadzonych przez Biuro Informacji Kredytowej. Wiele młodych osób żyje nieodpowiedzialnie – myślą, że życie dopiero jest przed nimi i nie przejmują się finansami, oszczędzaniem. Ale nie możemy tylko ich winić za taki stan rzeczy, w szkole bowiem rzadko się o tym mówi. Dlatego w Polsce większość młodych osób jest skazanych na siebie, jeśli chodzi o zdobycie wiedzy w tym aspekcie⁴.

Wybór tematu niniejszego artykułu wynika z osobistych zainteresowań autorów, a jego celem jest ocena poziomu świadomości finansowej i ekonomicznej studentów Uniwersytetu Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie. Artykuł koncentruje się na analizie poziomu wiedzy finansowej młodych ludzi oraz ich przygotowania do wyzwań dorosłego życia.

Postawione w artykule pytanie badawcze brzmi: „Czy studenci posiadają odpowiednią wiedzę finansową, która przygotowuje ich do wyzwań poza murami uczelni?”. W artykule podjęto się także weryfikacji hipotezy: „50% studentów ma podstawową

² *Rola czarnych łabędzi w ekonomii – odpowiednie podejście do rzeczywistości*, SGU, <https://sgu.com.pl/porady/czarny-labedz-w-ekonomii> [dostęp: 2.12.2024].

³ J. Bartosiak, *Świadomość finansowa młodych Polaków*, „*Ekonomia Międzynarodowa*” 2024, nr 45, s. 22–46.

⁴ *Młodzi dorośli: podejście do finansów i zadłużenia*, raport z badania, Biuro Informacji Kredytowej, 6.03.2024, <https://media.bik.pl/informacje-prasowe/830129/mlodzi-dorosli-podejscie-do-finansow-i-zadluzenia-to-raport-z-badania-mlodych-polakow-w-wieku-18-35-lat> [dostęp: 15.05.2025].

wiedzę na temat finansów i ich roli w życiu osobistym i zawodowym, ale jednocześnie tylko 20% z nich chce aktywnie uczestniczyć na rynkach finansowych”.

Świadomość finansowa – aspekt teoretyczny

Pojęcie świadomości finansowej nie doczekało się jednej, powszechnie akceptowanej definicji. Analizując to pojęcie, można zaobserwować częste odwoływanie się do definicji zaproponowanej przez Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), która określa świadomość finansową jako nie tylko posiadanie wiedzy oraz rozumienie zagadnień i ryzyka związanych z finansami, lecz także zdolność, motywację i pewność siebie, które umożliwiają skuteczne wykorzystanie tej wiedzy w praktyce. Taka postawa pozwala jednostkom podejmować racjonalne decyzje finansowe w różnych kontekstach, przyczynia się do poprawy ich sytuacji finansowej oraz sprzyja aktywnemu uczestnictwu w życiu gospodarczym⁵. Według Eleonory Ratowskiej-Dziobiak świadomość finansowa, oparta na znajomości podstawowych zagadnień ekonomicznych oraz identyfikacji potencjalnych zagrożeń, odgrywa kluczową rolę w podejmowaniu trafnych decyzji konsumenckich w dorosłym życiu. Osoba posiadająca odpowiedni poziom wiedzy finansowej potrafi właściwie interpretować zapisy umów, zna swoje prawa i obowiązki, co zwiększa prawdopodobieństwo dokonania racjonalnych wyborów. Należy jednak stwierdzić, że posiadanie wiedzy nie gwarantuje całkowitego uniknięcia błędów, tylko znacząco ogranicza ryzyko niekorzystnych decyzji. Brak świadomości finansowej może natomiast prowadzić do nieodpowiedzialnych działań, pogorszenia zdolności kredytowej, a nawet popadnięcia w zadłużenie⁶.

W tym kontekście szczególnego znaczenia nabiera edukacja finansowa – zazwyczaj prowadzona sporadycznie, niesystematycznie i w dużej mierze nieformalnie⁷. Analizując literaturę przedmiotu, zauważać można, że nie występuje jednolita definicja edukacji finansowej, co może wynikać z faktu, że jest ona rozpatrywana w różnych aspektach i ujęciach. Można jednak z całą stanowczością powiedzieć, że świadomość finansowa uzależniona jest od nabytej i posiadanej wiedzy ekonomicznej i finansowej⁸. Odpowiedni poziom edukacji finansowej pełni funkcję ochronną,

⁵ A. Lusardi, *Financial literacy and the need for financial education: Evidence and implications*, „Swiss Journal of Economics and Statistics” 2019, t. 155, 1, <https://doi.org/10.1186/s41937-019-0027-5>.

⁶ E. Ratowska-Dziobiak, *Rola edukacji ekonomicznej w kształtowaniu stabilności systemu finansowego*, „Finanse i Prawo Finansowe” 2021, t. 3 (31), s. 119–132.

⁷ B. Świecka, *Kompetencje finansowe i edukacja finansowa. Ujęcie teoretyczne i praktyczne*, „Rozprawy Ubezpieczeniowe. Konsument na rynku usług finansowych” 2018, nr 1 (27), s. 3–17, <https://open.icm.edu.pl/handle/123456789/15227> [dostęp: 4.04.2025].

⁸ S. Flejterski, *Świadomość ekonomiczna i społeczna jako determinanta kondycji ekonomicznej gospodarstw domowych na tle badań (wtórnych i pierwotnych)*, [w:] *Bankructwa gospodarstw domowych. Perspektywa ekonomiczna i społeczna*, red. B. Świecka, Difin, Warszawa 2008, s. 100.

ponieważ nabyte umiejętności pozwalają na poprawną identyfikację zagrożeń związanych z produktami i usługami finansowymi oraz zwiększają świadomość finansową, co wpływa na trafność podejmowanych decyzji finansowych⁹. „Edukację finansową” można rozumieć jako proces zdobywania wiedzy, umiejętności i postaw, które przekładają się na decyzje finansowe, ale odnosi się ona także do działań związanych z zarządzaniem finansami, które w gospodarstwie domowym opierają się głównie na planowaniu wpływów i wydatków, oszczędzaniu i inwestowaniu, a także ubezpieczaniu się. Edukacja finansowa definiowana jest również jako proces, w którym poszerzana jest wiedza oraz rozumienie produktów i usług finansowych, a także umiejętność interpretowania pojęć i ryzyka na podstawie posiadanych informacji i instrukcji. Osoby odpowiednio wyedukowane finansowo nabywają także istotną w świecie finansów pewność i świadomość ryzyka finansowego oraz możliwość podejmowania świadomych wyborów¹⁰.

Edukacja finansowa, która wiąże się z podnoszeniem świadomości finansowej, stanowi także zabezpieczenie przed wykluczeniem finansowym. Przesłanką do ustawicznego podnoszenia posiadanej wiedzy i świadomości finansowej jest dynamiczny rozwój branży finansowej, pojawianie się nowych, innowacyjnych oraz skomplikowanych produktów i usług finansowych, dostosowywanych do potrzeb społeczeństwa i przedsiębiorców. Niestety wiele osób, również młodych, uważa produkty finansowe za zbyt skomplikowane, a prognozę przyszłych zmian ich wartości – za trudną bądź wręcz niemożliwą. Ponadto często podnoszony jest utrudniony i nierówny dostęp do informacji, dlatego nawet proste produkty finansowe mogą wydawać się dość skomplikowane dla przeciętnego obywatela posiadającego niewielką wiedzę z zakresu finansów. Badania dotyczące edukacji finansowej w Unii Europejskiej pokazują skalę problemów, jakie napotykają pod tym względem konsumenci¹¹:

- Dla wielu osób świat finansów jest trudny do zrozumienia. Coraz częściej zdają sobie oni sprawę, że brakuje im umiejętności niezbędnych do zrozumienia i dokonywania operacji finansowych;
- Ludzie często przeceniają własną wiedzę na temat usług finansowych. Konsumenci wykazują zainteresowanie edukacją finansową, gdy uświadamiają sobie, że wiedza ta może mieć dla nich kluczowe znaczenie;

⁹ M. Iwanicz-Drozdowska *et al.*, *Produkty finansowe i edukacja finansowa w Polsce na tle wybranych krajów wysoko rozwiniętych*, raport z badań, 04/S/0010/08, Kolegium Zarządzania i Finansów, Katedra Ubezpieczeń Gospodarczych, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2009, s. 8–11.

¹⁰ I. Kuchciak, *Kreowanie świadomości finansowej wyzwaniem konkurencyjności w niesprzyjającym otoczeniu*, „Zarządzanie i Finanse” 2013, nr 4, s. 66, <https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-171e88b9-dec3-4926-88d2-34f0fbb44aa1> [dostęp: 4.04.2025].

¹¹ Komunikat Komisji Europejskiej w sprawie edukacji finansowej, KOM(2007) 808 wersja ostateczna, 18.12.2007, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52007DC0808> [dostęp: 6.04.2025].

- Wiele osób nie potrafi planować przyszłości pod względem finansowym lub wybiera produkty, które nie odpowiadają ich potrzebom. Dużo większe jest więc prawdopodobieństwo wpadnięcia w pułapkę zadłużenia lub w inne trudności finansowe, co utrudnia utrzymanie zadowalającego standardu życia po przejściu na emeryturę.

Proces edukacji finansowej powinien dotyczyć każdego, jednak szczególną troską powinno objąć się ludzi młodych, grupy słabsze oraz zagrożone wykluczeniem społecznym.

Poziom edukacji finansowej i jej znaczenie

Finanse odgrywają istotną rolę, stanowią podstawę funkcjonowania każdego człowieka, jednak ich złożony charakter sprawia liczne problemy. „Z finansami jest jak z polityką – można się nimi nie interesować, można ich nie lubić, można się na nie obrażać, ale one wcześniej lub później nas dopadną”¹². Konieczne są zatem działania ukierunkowane na wzrost świadomości i poziomu wiedzy finansowej, jednak ich skuteczność uzależniona jest od chęci poszczególnych osób do rozwoju pod tym względem. Jak pokazują liczne badania, ponad połowa Polaków uważa, że wiedza ekonomiczna nie jest potrzebna. Jednocześnie Polacy prezentują niski poziom wiedzy finansowej i często mają problemy z zarządzaniem pieniędzmi i długami, co potwierdzają dane dotyczące wzrostu poziomu zadłużenia Polaków, zwłaszcza wśród osób młodych. Niestety Polacy nie oszczędzają regularnie, nie planują wydatków, niewielu buduje własny kapitał na przyszłość, mają również trudności z czytaniem i rozumieniem umów oraz ich warunków¹³.

W ramach edukacji finansowej nie można zapomnieć o tzw. efekcie latte, czyli pomysł na oszczędzanie poprzez rezygnację z małych wydatków, takich jak kawa na mieście, co może doprowadzić do odciążenia budżetu osobistego w dłuższej perspektywie. Badania przeprowadzone na Politechnice Białostockiej pokazują niski poziom świadomości istnienia samej koncepcji oraz brak wiedzy na temat długofalowych skutków drobnych wydatków prowadzących do pogorszenia sytuacji ekonomicznej młodych ludzi. Jak wskazują autorzy badania, efekt latte może stanowić cenny element edukacji finansowej, pełniąc funkcję przystępnego i obrazowego przykładu ukazującego, w jaki sposób drobne, codzienne decyzje zakupowe wpływają na możliwości oszczędzania i kształtowanie stabilności finansowej¹⁴.

¹² A. Pacewicz, *Polacy wiedzą niewiele o finansach. Co zrobić, by było lepiej?*, luty 2013, [cyt. za:] M. Polak, *Wyzwania edukacji finansowej w Polsce*, Edunews.pl, 12.04.2014, <http://www.edunews.pl/edukacja-na-co-dzien/edukacja-konsumencka/2603-wyzwania-edukacji-finansowej-w-polsce> [dostęp: 6.04.2025].

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ I. Zanicwska, E. Tokajuk, *Efekt latte a oszczędności na podstawie zachowań studentów Politechniki Białostockiej*, „Akademia Zarządzania” 2024, t. 8, nr 3, s. 477–501, <https://doi.org/10.24427/az-2024-0058>.

Polska w badaniach świadomości finansowej u osób w wieku od 18 do 79 lat uzyskuje na tle innych państw bardzo słabe wyniki. Według raportu OECD¹⁵ zajęliśmy ostatnie, 30 miejsce. Najlepsi okazali się Francuzi, Finowie i Norwegowie – w większości tych państw edukacja finansowa rozwijana jest od najmłodszych lat, i to nie w postaci oddzielnych przedmiotów, ale treści włączanych do innych zajęć. Również wyniki badań ogólnopolskich wskazują, że poziom wiedzy finansowej należy uznać za mało zadowalający, przeważająca część badanych posiadała małą lub średnią wiedzę zarówno obiektywną, relatywną, jak i subiektywną¹⁶. Badań dotyczących poziomu wiedzy finansowej podjął się również Instytut Wolności i Raiffeisen Polbank. Wyniki badań przeprowadzonych na początku 2014 r. na grupie 1000 Polaków w wieku 15–75 lat przedstawiono w raporcie *Stan wiedzy ekonomicznej Polaków*¹⁷. Pytania dotyczyły m.in. podstawowych umiejętności matematycznych, podstawowej wiedzy o finansach, podatków, kart i bankomatów, oszczędzania, wiedzy o kredytach i oceny usług banków. Główne wnioski przedstawione po przeprowadzonych badaniach to¹⁸:

- aż 92% ankietowanych miało problem z odróżnieniem procentów od punktów procentowych,
- 2/3 ankietowanych nie wiedziało, że obowiązują dwa progi podatkowe,
- 1/3 osób nie wiedziało, że prowizja pobierana podczas wypłaty z bankomatu może mieć różne wysokości,
- ponad połowa respondentów nie wiedziało, że istnieje możliwość zmiany limitu na karcie płatniczej,
- 58% ankietowanych miało problem z określeniem wpływu poziomu inflacji na realne oprocentowanie lokaty,
- wśród badanej grupy odnotowano duże braki w wiedzy związanej z kredytami,
- konto bankowe jest najpowszechniejszą formą posiadanego produktu bankowego, ma je 75% respondentów,
- do posiadania karty płatniczej przyznała się połowa badanej grupy, natomiast co czwarta osoba nie nabyła żadnego produktu bankowego.

Pomimo tak niskiego poziomu wiedzy rola edukacji finansowej jest w dalszym ciągu niedoceniana, a tylko prowadzona od najmłodszych lat może wygenerować korzyści dla jednostki i całego społeczeństwa. Edukacja finansowa ma na celu podniesienie wiedzy finansowej społeczeństwa, co doprowadzi nie tylko do poprawnych zachowań, ale także do podejmowania świadomych decyzji finansowych. Korzyści

¹⁵ OECD/INFE *International Survey of Adult Financial Literacy Competencies*, OECD, Paris 2016, https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2016/10/oecd-infe-international-survey-of-adult-financial-literacy-competencies_fe88832b/28b3a9c1-en.pdf [dostęp: 15.05.2025].

¹⁶ *Strategia edukacji ekonomicznej Narodowego Banku Polskiego na lata 2010–2012*, Warszawa 2009, s. 9

¹⁷ *Stan wiedzy ekonomicznej Polaków*, raport Instytutu Wolności i Raiffeisen Polbank, 2014, s. 14.

¹⁸ *Ibidem*, s. 11–13.

płynące z edukacji finansowej możemy pogrupować w ramach korzyści indywidualnych, korzyści dla społeczeństwa i gospodarki:

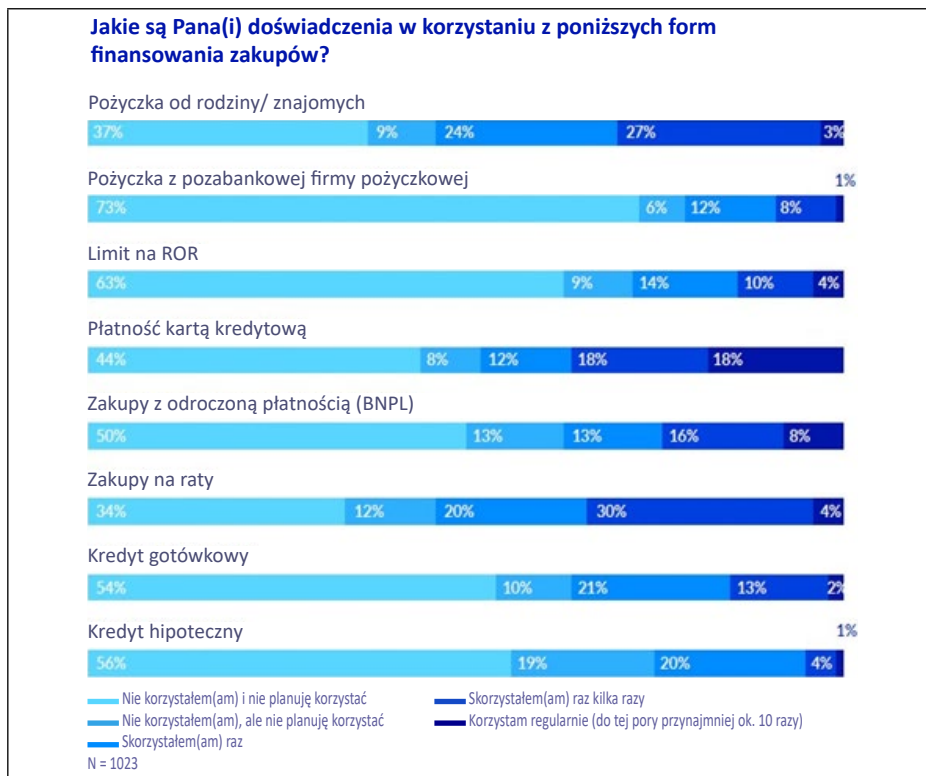
- **Korzyści indywidualne.** Edukacja finansowa umożliwia zrozumienie wartości pieniądza, przybliża zasady gospodarowania środkami finansowymi. Młodzieży i studentom dostarcza umiejętności przydatnych do prowadzenia samodzielnego życia, osobom dorosłym pomaga w podejmowaniu decyzji związanych z zakupem samochodu czy nieruchomości, w efektywniejszym inwestowaniu oraz oszczędzaniu na emeryturę. Edukacja finansowa może także pomóc uniknąć oszustw związanych z płatnościami. Osoby, które posiadają wiedzę i umiejętności finansowe, są przygotowane do dokonywania lepszych wyborów, dostosowanych do ich potrzeb, są także skłonne uwzględniać ostrzeżenia przed ryzykiem przekazywane przez organy regulacyjne. Należy także wspomnieć, że wśród wyedukowanych i świadomych finansowo osób mniejsze jest prawdopodobieństwo zakupu produktów, których nie rozumieją lub nie potrzebują, oraz podejmowania ryzyka, które może doprowadzić do kłopotów finansowych. Ponadto świadome finansowo osoby rozumieją, jak ważne jest odkładanie części swoich przychodów na wypadek pojawienia się trudności finansowych. Poduszka finansowa stanowi jeden z fundamentów stabilności finansowej, ułatwia podejmowanie przyszłych decyzji i chroni przed kosztownymi pożyczkami.
- **Korzyści dla społeczeństwa.** Edukacja finansowa przynosi także korzyści dla całego społeczeństwa, przyczyniając się do rozwiązania problemów wykluczenia finansowego. Osoby, które nabyły pewien zasób wiedzy finansowej, zazwyczaj są klientami tradycyjnych podmiotów finansowych i nie korzystają z usług podmiotów niezaliczanych do podstawowego sektora usług finansowych.
- **Korzyści dla gospodarki.** Edukacja finansowa przyczynia się także do stabilności systemu finansowego. Ułatwia konsumentom wybór właściwych produktów i usług, a tym samym zmniejsza zjawisko niewywiązywania się ze zobowiązań finansowych oraz zwiększa dywersyfikację, a tym samym bezpieczeństwo, produktów oszczędnościowych i inwestycyjnych. Obywatele posiadający wiedzę na temat finansów potrafią znaleźć tańsze i lepiej dostosowane do ich potrzeb produkty i usługi, dzięki czemu przyczyniają się do wzrostu wydajności sektora finansowego. Ponadto przeprowadzanie racjonalnych inwestycji kapitałowych zwiększa dostępność środków finansowych na rynku kapitałowym, a w konsekwencji – dostępność środków dla podmiotów gospodarczych.

Młodzi ludzie a zobowiązania kredytowe

Zaciąganie zobowiązań finansowych powinno być poprzedzone dogłębną analizą i przemyślane, branie kredytów tylko dla zaspokajania bieżących potrzeb czy zachcianek zazwyczaj doprowadza do spirali zadłużenia i dużych problemów

finansowych. Według raportu BIK *Młodzi dorośli: podejście do finansów i zadłużenia* można zaobserwować wiele niepokojących zjawisk związanych z nadmiernym, niekontrolowanym zadłużeniem.

Wykres 1. Doświadczenia młodych ludzi w korzystaniu z wybranych form finansowania zakupów

Źródło: *Młodzi dorośli: podejście do finansów i zadłużenia*, raport z badania, Biuro Informacji Kredytowej, 6.03.2024, <https://media.bik.pl/informacje-prasowe/830129/mlodzi-dorosli-podejscie-do-finansow-i-zadluzenia-to-raport-z-badania-mlodych-polakow-w-wieku-18-35-lat> [dostęp:15.05.2025].

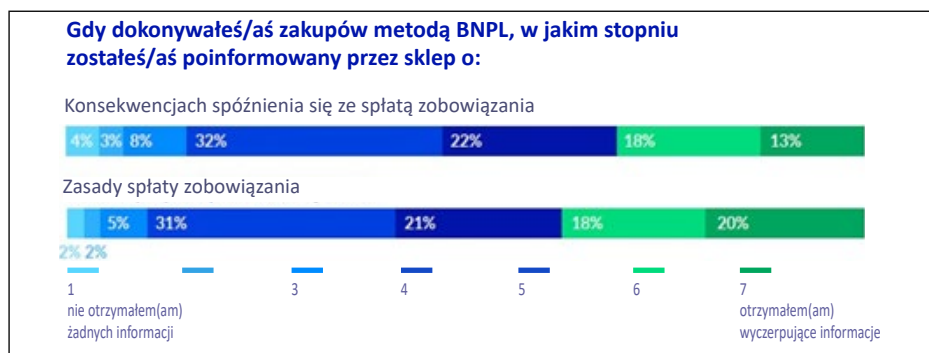
Z raportu wynika, że młodzi dorośli bardzo chętnie korzystają z różnych form finansowania zakupów, w tym z kredytów, płatności odroczonych czy płatności kartą kredytową. Jak twierdzi Małgorzata Bielińska z BIK:

Odroczenie płatności za zakupy w Internecie to metoda płatności, która przyciąga również młodsze pokolenia. [...] Trzeba jednak pamiętać, że zakupy z odroczoną płatnością wiążą się z pewnym ryzykiem. Mogą skłaniać do zbyt impulsywnego podejmowania decyzji zakupowych, a w efekcie prowadzić do nadmiernych wydatków i „pętli zadłużenia”. [...] Młodzi dorośli powinni być ostrożni i świadomi konsekwencji takiego sposobu finansowania własnych potrzeb. Dlatego uświadamiamy i edukujemy młodych¹⁹.

¹⁹ *Młodzi dorośli: podejście do finansów i zadłużenia*, op. cit.

W ostatnim czasie obserwujemy znaczący wzrost popularności płatności za zakupy metodą BNPL (*buy now, pay later*). Jest to popularna forma dokonywania zakupów przez Internet, można ją porównać do kredytu ratalnego lub płatności kartą kredytową, jednak od pierwszego różni ją mniejsze formalności, a od drugiej – niższe opłaty²⁰.

Wykres 2. Znajomość konsekwencji i zasad płatności metodą BNPL wśród młodych dorosłych

Źródło: *Młodzi dorośli: podejście do finansów i zadłużenia*, raport z badania, Biuro Informacji Kredytowej, 6.03.2024, <https://media.bik.pl/informacje-prasowe/830129/mlodzi-dorosli-podejscie-do-finansow-i-zadluzenia-to-raport-z-badania-mlodych-polakow-w-wieku-18-35-lat> [dostęp: 15.05.2025].

Wyniki uzyskane w badaniu przeprowadzonym przez BIK wskazują, że aż 69% badanych nie zostało poprawnie poinformowanych o konsekwencjach opóźnień przy spłacie zobowiązań zaciągniętych metodą BNPL, a jednocześnie aż 62% badanych nie wie, że takie niespłacone zobowiązanie przerodzi się w kredyt ratalny.

Metodyka

Przedmiotem badania była świadomość finansowa studentów oraz wpływ edukacji finansowej na ich decyzje konsumenckie. Analizie poddano zarówno deklarowaną wiedzę ekonomiczną, jak i postawy oraz zachowania finansowe w codziennym życiu. Zakres badania ograniczono do studentów jednej uczelni, co wynikało z charakteru badania oraz braku zewnętrznego finansowania projektu. Zastosowano metodę sondażu diagnostycznego przy wykorzystaniu kwestionariusza ankiety. Technika badawcza polegała na przeprowadzeniu ankiety online, udostępnionej w formie formularza elektronicznego. Narzędziem badawczym był autorski kwestionariusz ankiety zawierający pytania zamknięte, półotwarte oraz pytania wielokrotnego wyboru.

²⁰ *Ibidem*.

Pytania dotyczyły m.in. poziomu wiedzy finansowej, źródeł edukacji ekonomicznej, praktyk związanych z zarządzaniem budżetem, a także oceny trudności w korzystaniu z produktów finansowych.

Badaniem objęto wyłącznie studentów jednej uczelni – Uniwersytetu Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie. Ze względu na brak dofinansowania projekt miał charakter ograniczony i nie przewidywał rozszerzenia próby na inne uczelnie czy regiony. Ankiety wypełniło 108 studentów różnych kierunków i lat studiów, co pozwoliło na zebranie zróżnicowanej grupy stanowiącej grupę docelową badania. Respondenci mieli możliwość wypełnienia formularza w dogodnym dla siebie czasie, badanie było anonimowe i dobrowolne. Zbieranie danych trwało od lutego do marca 2024 r.

Ocena wyników badań ankietowych

Badania wskazują na niedostateczną świadomość finansową w życiu osobistym i zawodowym młodych ludzi. Zaprezentowane niżej wyniki pozwolą na porównanie znajomości podstawowych pojęć finansowych w tej specyficznej grupie badawczej na tle innych wyników badań.

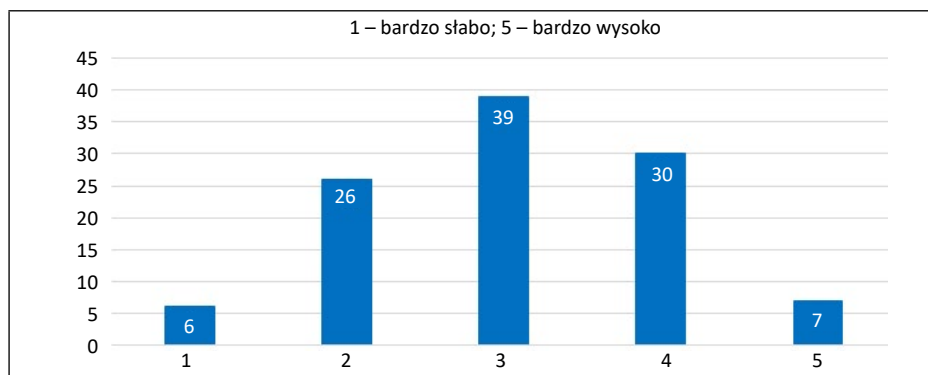
Pierwsza część ankiety miała na celu scharakteryzowanie grupy respondentów pod względem wybranych cech demograficznych i edukacyjnych. W badaniu udział wzięło 41 mężczyzn (38%) oraz 67 kobiet (62%). Spośród wszystkich ankietowanych 50 osób (46,3%) łączyło studia z pracą zarobkową.

W pytaniu dotyczącym miejsca pochodzenia najczęściej wskazywano miejscowości do 30 000 mieszkańców – odpowiedź tę zaznaczyło 30,6% respondentów. Kolejne grupy stanowili studenci z miejscowości liczących od 30 000 do 60 000 mieszkańców (23,1%) oraz powyżej 400 000 mieszkańców (19,4%). Najmniejszy udział miały osoby pochodzące z miast średniej wielkości – od 60 000 do 150 000 mieszkańców (13,9%) oraz od 150 000 do 400 000 mieszkańców (11,1%). Struktura ta świadczy o zróżnicowaniu terytorialnym próby, co zwiększa reprezentatywność wyników.

Pod względem kierunku studiów największą grupę stanowili studenci kierunków medycznych – 33 osoby (30,6%) i ekonomicznych, finansowych i zarządzania – 32 osoby (29,6%). Trzecią najliczniejszą grupą byli studenci kierunków humanistycznych – 29 osób (26,9%). Pozostałe kierunki (m.in. techniczne) reprezentowały pojedyncze osoby (od 1,9% do 6,5%).

Jeśli chodzi o rok studiów, 49,1% respondentów zadeklarowało, że studiuje na pierwszym roku, 27,8% – na drugim, a 23,1% – na trzecim roku.

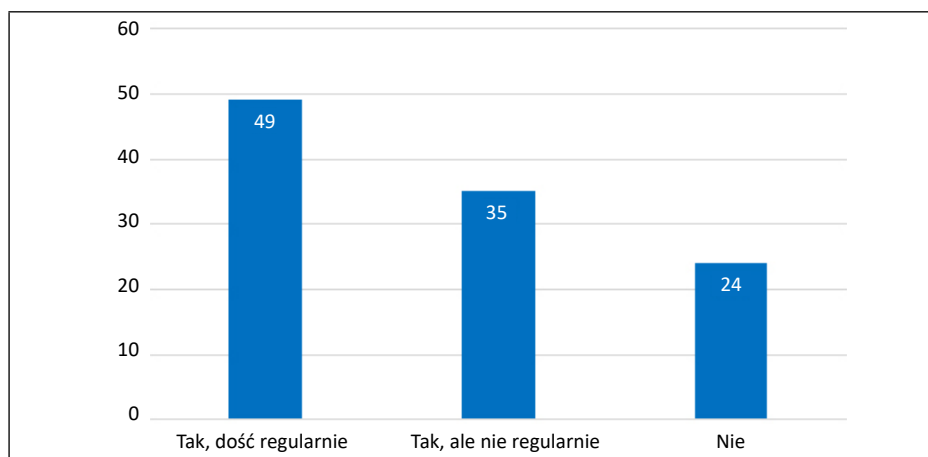
Wykres 3. Jak oceniasz swoją wiedzę na temat zagadnień finansowych?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Wyniki wskazują, że większość badanych studentów (63,9%) ocenia swoją wiedzę finansową jako umiarkowaną lub nieco powyżej przeciętnej. Tylko niewielka część respondentów oceniła swoje kompetencje jako bardzo wysokie (6,48%) lub bardzo niskie (5,56%). Może to świadczyć o częściowej samoświadomości w zakresie braków edukacyjnych, ale też o ograniczonym kontakcie z rzeczywistym zastosowaniem wiedzy finansowej.

Wykres 4. Czy odkładasz co najmniej 100 zł miesięcznie?

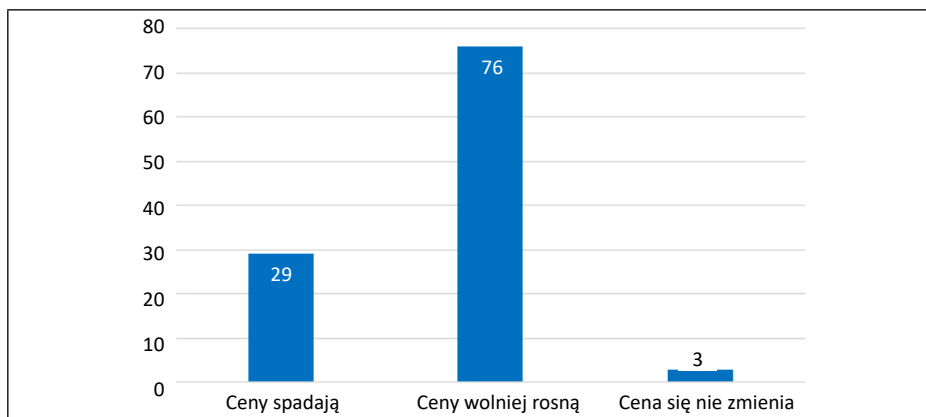

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Dane wskazują, że ponad trzy czwarte studentów podejmuje próbę systematycznego oszczędzania – choć tylko nieco mniej niż połowa czyni to w sposób regularny. Wynik ten można uznać za pozytywny sygnał, świadczący o świadomości potrzeby posiadania rezerwy finansowej, choć nieregularność wskazuje na brak

ugruntowanych nawyków lub trudności finansowe utrudniające systematyczne odkładanie środków.

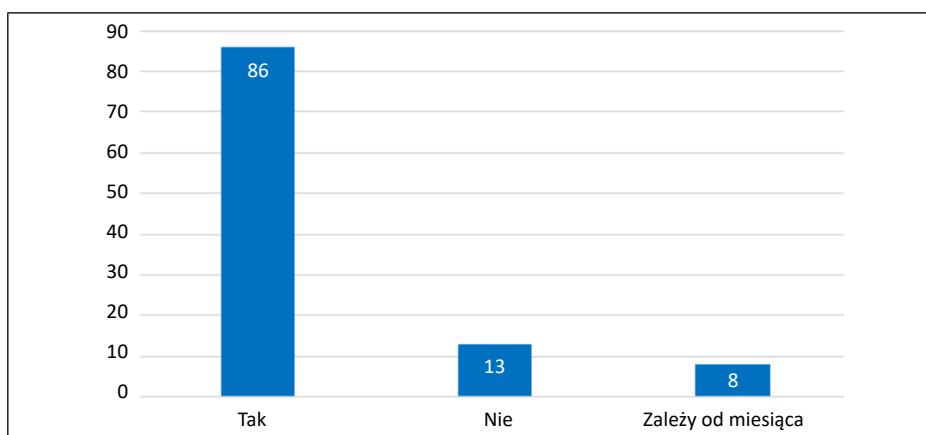
Wykres 5. Co rozumiesz przez pojęcie spadku poziomu inflacji?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Wyniki wskazują, że większość studentów posiada poprawne zrozumienie mechanizmu inflacji, co można uznać za pozytywny przejaw wiedzy ekonomicznej. Jednocześnie istotny odsetek respondentów (prawie 27%) błędnie interpretuje spadek inflacji jako obniżkę cen, co może świadczyć o potencjalnych trudnościach w ocenie sytuacji makroekonomicznej.

Wykres 6. Czy płacisz rachunki terminowo?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Uzyskane wyniki świadczą o wysokim poziomie odpowiedzialności finansowej wśród badanych studentów, choć pewna grupa (blisko 20%) wskazuje na trudności

z systematycznym regulowaniem opłat. Może to wynikać z nieregularnych dochodów lub braku planowania budżetu domowego. Terminowe regulowanie rachunków jest jednym z podstawowych elementów dobrej organizacji finansów osobistych, a jego brak może prowadzić do zadłużenia i dodatkowych kosztów.

Tabela 1. Poziom wiedzy studentów na temat podstawowych zagadnień finansowych

	Tak	Częściowo	Nie
Czy wiesz, jakie podatki płacisz w codziennym życiu?	38%	43,5%	18,5%
Czy wiesz, czym różni się podatek PIT od CIT?	32,4%	41,7%	25,9%
Czy wiesz, co składa się na wynagrodzenie brutto?	72,2%	–	27,8%
Czy wiesz, co to jest składka zdrowotna?	52,8%	40,7%	6,5%
Czy wiesz, czym różni się wynagrodzenie brutto od netto?	90,7%	–	9,3%
Czy masz oszczędności awaryjne na nieprzewidziane wydatki?	75%	–	25%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Tabela przedstawia wyniki samooceny respondentów w zakresie podstawowej wiedzy finansowej, obejmującej m.in. znajomość podatków, wynagrodzenia i składek. Największą pewność wiedzy studenci wykazali w pytaniu dotyczącym różnicy między wynagrodzeniem brutto a netto – aż 90,7% zaznaczyło odpowiedź „Tak”. Wysoki poziom deklarowanej wiedzy odnotowano również w zakresie struktury wynagrodzenia brutto (72,2%) oraz posiadania oszczędności awaryjnych (75%).

Z kolei najniższą pewność wiedzy respondenci wykazali w przypadku zagadnień podatkowych. Tylko 38% studentów potrafiło wskazać, jakie podatki płaci w codziennym życiu, i jedynie 32,4% zna różnicę między podatkiem PIT a CIT. Odpowiedzi „częściowo” w tych pytaniach wskazują na ogólną znajomość pojęć, ale bez ich pełnego zrozumienia.

Wyniki potwierdzają nierównomierny poziom wiedzy finansowej wśród badanych studentów. Podczas gdy zagadnienia bezpośrednio dotyczące wynagrodzenia i codziennego życia są lepiej przyswajane, bardziej złożone aspekty – jak struktura systemu podatkowego – pozostają nie do końca zrozumiałe. Może to być wynikiem braku praktycznego wprowadzenia tych zagadnień w ramach edukacji szkolnej.

Tabela 2. Znajomość zagadnień makroekonomicznych i inwestycyjnych wśród studentów

	Tak	Częściowo	Nie
Czy rozumiesz pojęcie inflacji i jego wpływu na stan życia?	64,8%	34,3%	0,9%
Czy śledziłeś/śledziłaś stan inflacji w Polsce i czy wiesz, ile teraz wynosi?	36,4%	51,4%	12,1%
Czy wiesz, jak działa Giełda Papierów Wartościowych?	39,8%	–	60,2%
Czy zastanawiasz się nad inwestowaniem na rynku finansowym jako student?	57,4%	–	42,6%
Czy znasz różnice między lokatą a funduszem inwestycyjnym?	44,4%	–	55,6%
Czy znasz różnice między doradcą finansowym a pracownikiem banku?	54,6%	–	45,4%
Czy myślałeś/myślałaś, żeby w przyszłości korzystać z usług doradcy finansowego?	25,9%	–	74,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Tabela prezentuje odpowiedzi respondentów na pytania dotyczące inflacji, rynku kapitałowego oraz doradztwa finansowego. Najlepiej rozumianym pojęciem okazała się inflacja – aż 64,8% studentów zadeklarowało, że rozumie jej wpływ na jakość życia, a kolejne 34,3% wskazało, że częściowo rozumie to zjawisko. Znacznie gorzej wypadła znajomość bieżącego poziomu inflacji – jedynie 36,4% potrafiło wskazać tę wartość, a 51,4% znało tylko ogólne informacje.

W przypadku zagadnień inwestycyjnych odpowiedzi były zróżnicowane. 57,4% badanych przyznało, że rozważa inwestowanie jako studenci, ale jedynie 39,8% zadeklarowało znajomość zasad działania Giełdy Papierów Wartościowych. Znajomość różnicy między lokatą a funduszem inwestycyjnym wykazało 44,4% studentów, a rozróżnienie roli doradcy finansowego i pracownika banku zadeklarowało 54,6%.

Warto również zauważyć, że jedynie 25,9% ankietowanych rozważa w przyszłości korzystanie z usług doradcy finansowego, co może świadczyć o ograniczonym zaufaniu do takich form wsparcia finansowego lub o niskim poziomie świadomości ich funkcjonowania.

Dane przedstawione w tabeli wskazują, że studenci w większości rozumieją podstawowe pojęcia ekonomiczne, ale wykazują istotne braki w znajomości instrumentów inwestycyjnych i bieżących zjawisk makroekonomicznych. Potwierdza to potrzebę intensyfikacji edukacji finansowej, szczególnie w zakresie inwestowania i korzystania z usług doradczych, które mogą wspierać podejmowanie świadomych decyzji finansowych.

Podsumowanie i wnioski

Przeprowadzone badania pozwalają na sformułowanie kilku istotnych wniosków dotyczących poziomu świadomości finansowej studentów Uniwersytetu Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie. Wyniki potwierdziły, że młodzi ludzie posiadają częściową wiedzę finansową, szczególnie w obszarach bezpośrednio związanych z codziennym życiem, takich jak różnica między wynagrodzeniem brutto a netto czy znaczenie posiadania oszczędności. Jednocześnie badanie ujawniło znaczne braki w zakresie bardziej złożonych zagadnień, takich jak system podatkowy, rynek kapitałowy czy funkcjonowanie doradztwa finansowego. Podobne wnioski płyną z badań ogólnopolskich. Według Andrzeja Bieńa i Łukasza Gębskiego znajomość pojęć oraz produktów i usług finansowych wśród konsumentów jest stosunkowo wysoka. Jednak jej praktyczne zastosowanie w realnych sytuacjach rynkowych okazują się niewystarczające²¹.

Postawiona hipoteza została częściowo potwierdzona. Ponad połowa badanych wykazała się podstawową wiedzą ekonomiczną. Niska deklaratywna chęć korzystania z usług doradczych oraz trudności z identyfikacją bieżących zjawisk makroekonomicznych mogą stanowić przeszkodę w podejmowaniu odpowiedzialnych decyzji finansowych w dorosłym życiu.

Otrzymane wyniki wskazują na pilną potrzebę pogłębiania edukacji finansowej wśród młodych ludzi, zwłaszcza w obszarach związanych z inwestowaniem, ryzykiem oraz długoterminowym planowaniem finansowym. Brak edukacji młodych skutkować może powielaniem nieefektywnych lub nie w pełni racjonalnych zbiorowych przyzwyczajzeń w obszarze zachowań finansowych²². Ma to szczególne znaczenie w obliczu szybkich zmian technologicznych oraz zawirowań na rynku finansowym.

Włączenie treści finansowych do programów nauczania na różnych poziomach kształcenia mogłoby wpłynąć na poprawę sytuacji, zmniejszenie poziomu wykluczenia finansowego oraz zwiększenie bezpieczeństwa ekonomicznego przyszłych pokoleń. Jak zauważają autorzy artykułu *Consumers' financial literacy in Poland...*, aktualnie stosowane kampanie edukacyjne nie wystarczają – żeby stały się efektywne, muszą być dopasowane do poziomu wiedzy i oczekiwań odbiorców²³.

Badanie, mimo ograniczonej próby, stanowi istotny głos w dyskusji nad stanem wiedzy ekonomicznej młodego pokolenia. Warto kontynuować podobne analizy w szerszej skali, również z udziałem studentów innych uczelni, aby lepiej zrozumieć

²¹ A. Bień, Ł. Gębski, *Consumers' financial literacy in Poland – the research and the resulting conclusions*, „Journal of Banking and Financial Economics” 2024, nr 1 (21), s. 1–13, <https://doi.org/10.7172/2353-6845.jbfe.2024.1.1>.

²² J.K. Solarz, *Nanofinanse. Codzienność zmienia świat*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2018, s. 127 i n.

²³ A. Bień, Ł. Gębski, *op. cit.*

potrzeby i braki w zakresie edukacji finansowej. Dalsze badania mogłyby uwzględnić wpływ edukacji formalnej i nieformalnej na kształtowanie postaw finansowych oraz efektywność różnych form nauczania w tym obszarze.

Bibliografia

- Bartosiaak J., *Świadomość finansowa młodych Polaków*, „Ekonomia Międzynarodowa” 2024, nr 45, s. 22–46.
- Bień A., Gębski Ł., *Consumers' financial literacy in Poland – the research and the resulting conclusions*, „Journal of Banking and Financial Economics” 2024, nr 1 (21), s. 1–13, <https://doi.org/10.7172/2353-6845.jbfe.2024.1.1>.
- Flejterski S., *Świadomość ekonomiczna i społeczna jako determinanta kondycji ekonomicznej gospodarstw domowych na tle badań (wtórnych i pierwotnych)*, [w:] *Bankructwa gospodarstw domowych. Perspektywa ekonomiczna i społeczna*, red. B. Świecka, Difin, Warszawa 2008, s. 92–143.
- Iwanicz-Drozdowska M., Matuszyk A., Nowak A.K., Kitala R., *Produkty finansowe i edukacja finansowa w Polsce na tle wybranych krajów wysoko rozwiniętych*, raport z badań, 04/S/0010/08, Kolegium Zarządzania i Finansów, Katedra Ubezpieczeń Gospodarczych, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2009.
- Komunikat Komisji Europejskiej w sprawie edukacji finansowej, KOM(2007) 808 wersja ostateczna, 18.12.2007, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52007DC0808> [dostęp: 6.04.2025].
- Kuchciak I., *Kreowanie świadomości finansowej wyzwaniem konkurencyjności w niesprzyjającym otoczeniu*, „Zarządzanie i Finanse” 2013, nr 4, s. 65–82, <https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-171e88b9-dec3-4926-88d2-34f0fbb44aa1> [dostęp: 4.04.2025].
- Lusardi A., *Financial literacy and the need for financial education: Evidence and implications*, „Swiss Journal of Economics and Statistics” 2019, t. 155, 1, <https://doi.org/10.1186/s41937-019-0027-5>.
- Młodzi dorośli: podejście do finansów i zadłużenia*, raport z badania, Biuro Informacji Kredytowej, 6.03.2024, <https://media.bik.pl/informacje-prasowe/830129/mlodzi-dorosli-podejscie-do-finansow-i-zadluzenia-to-raport-z-badania-mlych-polakow-w-wieku-18-35-lat> [dostęp: 15.05.2025].
- OECD/INFE International Survey of Adult Financial Literacy Competencies*, OECD, Paris 2016, https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2016/10/oecd-infe-international-survey-of-adult-financial-literacy-competencies_fe88832b/28b3a9c1-en.pdf [dostęp: 15.05.2025].
- Polak M., *Wyzwania edukacji finansowej w Polsce*, Edunews.pl, 12.04.2014, <http://www.edunews.pl/edukacja-na-co-dzien/edukacja-konsumencka/2603-wyzwania-edukacji-finansowej-w-polsce> [dostęp: 6.04.2025].
- Ratowska-Dziobiak E., *Rola edukacji ekonomicznej w kształtowaniu stabilności systemu finansowego*, „Finanse i Prawo Finansowe” 2021, t. 3 (31), s. 119–132.
- Rola czarnych łabędzi w ekonomii – odpowiednie podejście do rzeczywistości*, SGU, <https://sgu.com.pl/porady/czarny-labedz-w-ekonomii> [dostęp: 2.12.2024].
- Solarz J.K., *Nanofinanse. Codzienność zmienia świat*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2018.
- Stan wiedzy ekonomicznej Polaków*, raport Instytutu Wolności i Raiffeisen Polbank, 2014.
- Strategia edukacji ekonomicznej Narodowego Banku Polskiego na lata 2010–2012*, Warszawa 2009.

- Świecka B., *Kompetencje finansowe i edukacja finansowa. Ujęcie teoretyczne i praktyczne*, „Rozprawy Ubezpieczeniowe. Konsument na rynku usług finansowych” 2018, nr 1 (27), s. 3–17, <https://open.icm.edu.pl/handle/123456789/15227> [dostęp: 4.04.2025].
- Zaniewska I., Tokajuk E., *Efekt latte a oszczędności na podstawie zachowań studentów Politechniki Białostockiej*, „Akademia Zarządzania” 2024, t. 8, nr 3, s. 477–501, <https://doi.org/10.24427/az-2024-0058>.

Znaczenie edukacji finansowej i poziom świadomości studentów Uniwersytetu Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie w kontekście zagrożeń wynikających z nieodpowiedzialnych decyzji finansowych

Streszczenie

Artykuł w części teoretycznej omawia znaczenie i rolę edukacji finansowej w kształtowaniu zachowań finansowych ludzi młodych. Skoncentrowano się na przeanalizowaniu roli edukacji finansowej w podejmowaniu decyzji inwestycyjnych oraz zarządzaniu finansami osobistymi.

W części praktycznej przedstawiono wyniki badań własnych mających określić poziom wiedzy finansowej studentów Uniwersytetu Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie. Przeprowadzona analiza miała na celu wskazanie głównych problemów wynikających z braków lub niewystraszającej wiedzy ekonomicznej oraz typowych zachowań finansowych studentów. W części praktycznej odpowiedziano także na pytanie badawcze: „Czy studenci posiadają odpowiednią wiedzę finansową, która przygotowuje ich do wyzwań poza murami uczelni?”. W artykule podjęto się także weryfikacji hipotezy: „50% studentów ma podstawową wiedzę na temat finansów i ich roli w życiu osobistym i zawodowym, ale jednocześnie tylko 20% z nich chce aktywnie uczestniczyć na rynkach finansowych”.

Wyniki wskazują na istnienie znaczących różnic w poziomie wiedzy finansowej w badanej grupie studentów. Sugerują potrzebę wzmocnienia działań edukacyjnych związanych z finansami osobistymi oraz zachęcenia młodych ludzi do myślenia o swojej przyszłości. W celu podjęcia adekwatnych działań, należy w dalszym ciągu prowadzić badania rozszerzające analizowane zagadnienie.

Słowa kluczowe: zachowania finansowe, oszczędzanie, inwestowanie, rynek finansowy, ryzyko finansowe

The importance of financial education and the level of financial awareness among students of Andrzej Frycz Modrzewski Krakow University in the context of risks arising from irresponsible financial decisions

Abstract

The theoretical section of the article discusses the importance and meaning of financial education in shaping the financial behaviors of young individuals. It focuses on analyzing the impact of financial education on investment decision-making and personal finance management.

The practical section presents the results of a research conducted among students at Andrzej Frycz Modrzewski Krakow University, aimed at assessing their level of financial knowledge. The analysis aimed to identify the main issues arising from a lack of or insufficient economic knowledge, as well as the typical financial behaviors of the students.

Additionally, the practical section investigates the research question: „Do students possess adequate financial knowledge that prepares them for challenges beyond the university walls?”. The article also examines the hypothesis: „50% of students have basic knowledge about finances and its role in personal and professional life, but only 20% of them are willing to actively participate in financial markets”.

The findings reveal significant disparities in the level of financial knowledge among the surveyed students. They suggest the need to enhance educational initiatives related to personal finances and to encourage young people to consider their financial futures. To take appropriate actions, further research expanding on the analyzed issues is necessary.

Keywords: financial behavior, saving, investing, financial market, financial risk